

היום נלמד בעזרת ה':

מגילה דף ז

קנאה את מעוררת עלינו: שאנו שמחים בפורים להזכיר את הסיפור של הניצחון עליהם.

רב ורב חנינא ורבי יוחנן ורב חביבא מתנו: את המימרא שתובא להלן, אך במאמר המוסגר מציינה הגמרא שבכל פעם ששני זוגות אמוראים אלו מופיעים בסדר מועד - יש המחליפים את רבי יוחנן ברבי יונתן.

הלא כתבתי לך שלישים: פסוק זה כתב שלמה המלך בספר משלי ופירושו: בשלושה מקומות בכתובים נכתבה המלחמה עם עמלק: א. בפרשת בשלח. ב. במשנה תורה (= ספר דברים) - פרשת כי תצא. ג. בבבאי' - ספר שמואל (בהריגת שאול את עמלק). ולכאורה משמע מפסוק זה שאין לכתוב פעם נוספת את סיפורה של מלחמת עמלק (שהמשיכה בנס פורים).

'זאת' מה שכתוב כאן: חמישה חומשי תורה נחשבים כיחידה אחת. ומימרא זו היא אליבא דהתנא רבי אלעזר המודעי וכפי שיובא בסמוך. אך לדעת רבי יהושע 'זאת' לא כולל משנה תורה וממילא אין לימוד לכתיבת מגילת אסתר (ולהלן תתבאר דעתו בכתיבת וקריאת המגילה).

אסתר אינה מטמאה את הידיים: מגילת אסתר אינה כמו שאר כתבי הקודש (תנ"ך) שגזרו עליהם חכמים שיטמאו את הידיים הנוגעות בהם. [טעם הגזירה: בהתחלה היו שומרים את התרומה יחד עם הספר תורה (משום שאמרו שתרומה היא קודש וספר תורה הוא קודש, וראוי לשמור קודש אצל קודש). כיון שראו חז"ל שהעכברים שבאו לאכול את התרומה הזיקו לספרים, גזרו שהספר מטמא את התרומה. ולכן הוא גם מטמא את הידיים הנוגעות בו].

הגמרא מבארת ששמואל סובר שקדושת המגילה כספרי הקודש מכיון שהיא שנאמרה ברוח הקודש, אבל היא לא ניתנה להיכתב ברוח הקודש, אלא רק לקרות אותה על פה

(המשך בדף הבא ↓)

(ואף לא ניתנה להיכתב מדרבנן - לדעת רש"י. אך תוס' חולקים שהיא ניתנה להיכתב מדרבנן ולקרות מתוך הכתב).

קהלת אינו מטמא את הידיים: נחלקו התנאים על מה נחלקו בית שמאי ובית הלל בענין גזירת הספרים: לדעת רבי יוסי נחלקו במגילת קהלת שלדעת בית הלל לא מטמאת ולדעת בית שמאי מטמאת, אבל לדעת רבי שמעון המחלוקת בקהלת היא מהדברים שמקילים בהם בית שמאי ובית הלל מחמירים. רבי שמעון מוסיף שמגילת אסתר מטמאה את הידיים. נמצא שאף אחד לא חולק לעניין אסתר שהיא מטמאה.

הגמרא מתרצת ששמואל סובר כרבי יהושע למעלה שאמר ש'זאת' זהו רק חומש שמות, וממילא אין לימוד לכתוב את אסתר, ולכן קוראים אותה רק על פה. אבל התנאים הנ"ל סוברים אליבא דרבי אלעזר המודעי שיש לימוד לכתוב את אסתר כנ"ל.

אמרו לו וכי זו בלבד אמר: כלומר הרי הוא אמר עוד דברים רבים שלא נכתבו (כמוכח מהפסוק 'וידבר שלושת אלפים משל'), ואם כן הסיבה שהוא כתב דוקא את קהלת בגלל שהיא נאמרה ברוח הקודש.

ואומר 'על תוסף על דבריו': הברייתא מביאה פסוק נוסף כתשובה לקושיא סמויה שעולה על התשובה הקודמת: שמה הוא כתב דברים רבים שלא ברוח הקודש, אך לא רצה להעלות את כולם על הכתב מסיבותיו? והתשובה היא: שהוא הזהיר שלא להוסיף על דבריו, דהיינו שבגלל שהם נאמרו ברוח הקודש אסור להוסיף עליהם.

תניא ר' אליעזר אומר אסתר ברוח הקודש נאמרה: הגמרא מביאה דעות שונות להוכיח שאסתר נאמרה ברוח הקודש, מכך שכותבי המגילה ידעו דברים נסתרים. כגון: מה חשב המן בליבו? מה חשבו אנשים שראו את אסתר? איך ידע מרדכי (כותב המגילה) את מזימתם של בגתן ותרש? איך הוא ידע שבכל העולם היהודים לא לקחו מהביזה של הרוגי פורים?

(כותבי המגילה לא היו מגלים את מה שנאמר להם ברוח הקודש כנ"ל, אם לא נאמרה להם המגילה עצמה ברוח הקודש - שפת אמת).

קימו וקבלו: קבלו בבית דין של מעלה והסכימו עם מה שתקנו רבנן בבית דין של מטה. דבר זה אי אפשר לדעת אם לא ברוח הקודש.

אבל את שאר הדברים הנ"ל אפשר לדעת: **המן** – א. מעמדו כמספר שתיים בממלכה – ב. דבריו המשונים על לבוש המלכות הכתר והסוס לאיש שהמלך חפץ ביקרו. **אסתר** – האנשים שהיו רואים אותה היו אומרים זה לזה 'היא דומה לעם שלנו'. **בגתן ותרש** – מרדכי היה מהסנהדרין שהיו יודעים 70 שפות ושמע את שיחתם. **הביזה** – יתכן שהיהודים בכל העולם שלחו איגרות למלך להודיע שלא נגעו בביזה בכדי שלא יכעס עליהם.

טבא חדא פלפלתא: טוב גרגיר פלפל חריף אחד מסל מלא דלעת..

וימי הפורים האלה לא יעברו: **זו היא הוכחה נוספת לרוח הקודש שהרי מניין ידעו כותבי המגילה את העתיד?**

ומתנות לאביונים: כלומר לכל אביון מתנה אחת.

רבי יהודה נשיאה: שלח לרבי אושעיא ירך עגל מובחר (שלישי לבטן אימו), וחבית יין. אמר לו רבי אושעיא שבכך קיים 'משלוח מנות' (כגרסת רש"י והגר"א), והחידוש הוא שגם משקה נחשב למנה (-פרי חדש).

רבה שדר ליה: רבה שלח למרי בר מר משלוח מנות בידי אביו - שק מלא תמרים וכוס מלאה בקמח מתוק. אמר אביו לרבה: עכשיו כשיקבל זאת מרי הוא יאמר 'גם אם החקלאי יהפוך למלך - הוא ימשיך ללכת עם הסל שהוא מאכיל את בהמותיו על צוארו'.. כלומר אתה רבה נהיית ראש ישיבת פומבדיתא ואתה שולח לו מאכלים פשוטים. הלך אביו והביא את המשלוח למרי, ומרי החזיר לו משלוח מנות לרבה - שק מלא זנגביל וכוס מלאה פלפל ארוך חריף. אמר אביו למרי: עכשיו יאמר רבה 'אני שלחתי לו מתוק והוא שלח לי חריף'. (כלומר בדרך בדיחותא ש'מרי' שולח דברים חריפים ו'מרים' כשמו -מהרש"א).

אמר אביו כי נפקי מבי מר: אביו ממשיך לספר את המעשה הנ"ל: כשיצאתי מבית רבה הייתי שבע, אך כשהגעתי לבית מרי הגישו לי 60 קערות של 60 סוגי תבשילים ואכלתי מכל סוג חתיכה, והתבשיל האחרון היה 'צלי קידר' ורציתי לאכול גם את הקערה אחריו..

ממשיך אביו: על כך אומרים האנשים א. העני רעב ואינו מודע לכך (מחמת הרגלו). ב. ישנו רווח במעיים לדבר מתוק.

[בשולי הדברים: החתם סופר מבאר את הסיפור שלא כפשוטו. אב"י יצא שבע כשחשב שהוא כבר למד הרבה תורה, אך כשהגיע לבית מרי נהיה רעב כשפלפל איתו 60 מסכתות הש"ס. בכל מסכת הוא למד ממנו דבר חידוש, והמסכת האחרונה היתה פסחים שאב"י היה מעונין ללמוד את כולה לקראת פסח].

מחלפי סעודתייהו: היו עניים ולא היתה להם אפשרות לשלוח מנות, ולכן שלחו כל אחד לחבירו את סעודת פורים שלו ובכך קיימו את המצוה (-הר"ן).

עד דלא ידע: המפרשים מבארים בדרכים שונות איך מגדירים את חוסר הידיעה הזו, כגון על ידי הגימטריא של שמותם, או על ידי הפיוט שהיה ידוע בזמנם, שאם מתבלבל השיכור בין המן למרדכי אות הוא שהגיע לקיום מצוה זו. ויש מפרשים שהמצוה היא לשתות רק 'עד ולא עד בכלל' שכאשר כבר אינו יודע לשבח ולהבדיל ביניהם נגמרה המצוה.

רבה ורבי זירא עבדו סעודת פורים: סעדו יחדיו והשתכרו, ומתוך השכרות קם רבה ושחט את רבי זירא. (המאירי מפרש שהוא הכריח אותו לשתות יין עד שעשה אותו חולה). למחר הוא התפלל עליו והחיה אותו חזרה. לשנה הבאה שוב רצה לסעוד עימו, אך אמר לו שיתכן ולא יתרחש השנה שוב נס.

רב אשי הוה יתיב קמיה דרב כהנא: רב אשי ישב ללמוד לפני רב כהנא ביום הפורים, אך התלמידים אחרו ולא באו לשיעור. לשאלתו של רב כהנא ענה רב אשי יתכן שהם טרודים בסעודת פורים. רב כהנא סבר בתחילה שסעודת פורים שעשה בלילה יצא ידי חובתו. אך לאחר ששמע את דברי רבא הוא חזר על כך 40 פעמים עד שהיה הדבר דומה כמונח בכיסו.

משנה: המשנה עוסקת במלאכות האסורות בשבת אבל ביו"ט מותרות לכתחילה, וזהו 'אוכל נפש' כלומר דבר שנעשה לצורך תיקון המאכל, כגון שחיטה בישול ואפיה.

גמרא: אבל 'מכשירי אוכל נפש', דהיינו לעשות מלאכה כדי להכשיר את תיקון המאכל, כגון לתקן את סכין השחיטה, אסור ביו"ט כמו שאסור בשבת.

מכשירין שאפשר לעשותן מערב יו"ט: כגון שסכין שנפגמה בערב יו"ט, וכיון שהיה יכול לתקנה כבר בערב יו"ט לכן אסור לו לתקנה ביו"ט.

מכשירין שאי אפשר לעשותן מערב יו"ט: כגון שסכין שנפגמה ביו"ט, וכיון שלא היה יכול לתקנה בערב יו"ט לכן מותר לו לתקנה ביו"ט.

משנה: המחלל שבת במזיד נידון בידי אדם כלומר במיתה בבית דין, והמחלל יוה"כ במזיד נידון בברת.

גמרא: העובר בשבת עבירה שיש בה איסור גם סקילה וגם חיוב ממון לחבירו (כגון גונב על ידי מלאכה האסורה), פטור על הממון מפני שמתחייב בנפשו. דין זה נקרא 'קים ליה בדרבה מיניה' (= העמד אותו בדין החמור יותר), כלומר כאשר יש על האדם שני חיובים (= ממון ומיתה) אנו מחייבים אותו רק בחיוב החמור יותר (= מיתה).

משנתנו היא כדעת רבי נחוניא בן הקנה הסובר שדינו של יום כיפור הוא כמו שבת לענין תשלומין. **ביאור:** מי ששרף את הגדיש של חברו ביום כיפור, הרי הוא חייב כרת על ההדלקה אבל פטור מלשלם לחברו את דמי הגדיש, לפי שרבי נחוניא סובר שכשם שהעושה מלאכה בשבת הרי הוא חייב מיתה ופטור מן התשלומים, כך העושה מלאכה ביום הכיפורים הרי הוא חייב כרת ופטור מן התשלומים, שלענין 'קים ליה בדרבה מיניה' כרת הוא כמו מיתה.

כל חייבי כריתות שלקו: מי שעבר במזיד (= שהתרו בו עדים ובכל זאת עבר) על לאו שיש בו כרת, ובית דין הלקו אותו במלקות, הרי הוא נפטר מכרת (= אין בית דין של מעלה נפרעים ממנו). כך סובר רבי חנניה בן גמליאל. רבי יוחנן אומר שחבריו חולקים על רבי חנניה בן גמליאל.

אמר רבא: למדנו במשנתנו שההבדל בין שבת ליוה"כ ששבת זדונו בידי אדם ויוה"כ זדונו בברת, והרי לפי רבי חנניה בן גמליאל גם יוה"כ 'זדונו בידי אדם' (= מלקות בבית דין), א"כ משנתנו חולקת עליו. ומכאן ראייה שחבריו חולקים על רבי חנניה בן גמליאל.

רב נחמן דוחה את ראיית רבא: באמת חבריו לא חולקים על רבי חנניה בן גמליאל, ומשנתנו היא כשיטת רבי יצחק הסובר שבית דין לא מלקים את העובר על לאו שיש בו כרת.

וכפי שלמדנו בברייתא - כל חייבי כריתות של איסורי עריות היו בכלל מה שנאמר "כִּי כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנְּפֹשׁוֹת הָעֹשֶׂת מִקְרֵב עִמָּם", וא"כ למה נאמר במפורש איסור כרת באדם הנושא את אחותו - "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אָחֻתוֹ...".

(המשך בדף הבא ↓)

!נְכַרְתּוּ..? אלא כדי ללמדנו שאין עונש מלקות לאדם שבא על אחותו ואפילו אם התרו בו למלקות, ומשם אנו לומדים שבכל חייבי כריתות אין עונש מלקות.

רב אשי דוחה את ראיית רבא: אפילו אם משנתנו סוברת כרבנן שיש עונש מלקות אצל כרת, עדיין אין ראייה שהיא לא סוברת כרבי חנניה בן גמליאל, לפי שכוונת משנתנו ששבת עיקר העונש לעובר במזיד הוא בידי אדם, ויוה"כ עיקר העונש לעובר במזיד הוא בכרת, אבל באמת אם התרו בו למלקות ולקה בבית דין אכן נפטר מכרת.